

lar (escolas primarias, colexios de orfas, estudos conventuais, colexios de xesuitas, iniciativas municipais, as cátedras de gramática da universidade de Santiago). Entra, de seguido no percorrido polas cátedras de gramática. No capítulo III faise a historia das cátedras de A Coruña, Tui, Ribadeo e Pontevedra, durante a primeira metade do século XVI. Durante a segunda metade a atención concentrárase nas cátedras de Ourense, Viveiro, Noia, Vilagarcía, Pontedeume e nas dos seminarios de Mondoñedo e Lugo, indo a atención no tempo do século XVII cara as de Betanzos e Melide. Por fin, no capítulo VI o autor presenta unha ben trazada síntese panorámica do que significaban culturalmente as cátedras e estudos de gramática: o que se estudaba, o alumnado e o profesorado, o material didáctico (libros de texto e obras de literatura), a metodoloxía de ensino, o exame das aprendizaxes e o control e vixianza das escolas de latinidade.

A edición contén unha boa referencia de fontes documentais e bibliográficas, anexos documentais sobre as cátedras de Pontedeume e Betanzos, listados de Mestres, riqueza e selección de elementos gráficos e unha cuidada e elegante maqueta, no marco da colección de honor que está sendo a “Galicia histórica”.

Antón Costa Rico

COSTA RICO, A. (2010): D’abord les enfants. Freinet y la educación en España (1926-1975). USC. Servizo de Publicacións e Intercambio Científico

---

As obras de Célestin e de Élise Freinet foron obxecto de atención por parte de distintas editoriais (Estela, Fontanella, Laia,

Morata...), que publicaron en castelán e tamén en catalán moitos dos seus temas, a partir dos comezos de 1970. Foron lecturas obrigadas para os estudantes universitarios que nos formamos naquela época. En galego, de C. Freinet, aparecía hai pouco máis dunha década, *Técnicas Freinet da Escola Moderna* (Xerais, 1997), precisamente cunha introdución a cargo de Antón Costa Rico, a propósito de centenario do nacemento de C. Freinet.

Antón Costa non necesita presentación, hoxe Catedrático de Historia da Educación na Universidade de Santiago de Compostela. Ademais das viaxes iniciáticas aos Alpes Marítimos a comezo dos 70, nunca deixou de aproveitar a oportunidade para trasladarse ao sur do país veciño, percorrendo os espazos vitais polos que transcorreu a azarosa vida do matrimonio Freinet, esculcando en institucións, fondos públicos e privados. De todo isto dá fe neste fermoso, aparentemente breve, pero profundo traballo. Xa antes, no seu completo estudo, *Historia de la educación y de la cultura en Galicia* (2004), A. Costa dedicáballe un apartado aos mestres franceses, que ocupan un lugar importantísimo dentro dos propósitos de reforma pedagóxica.

Nesta ocasión, preséntanos un volume de 253 páxinas, organizado en seis partes, arredor da pedagogía Freinet e da súa influencia sobre os educadores españois. O texto, con abundante documentación en francés, figura amplamente ilustrado con reproducións de portadas de revistas pedagóxicas e sindicais da época, fotografías e materiais sobre os que existe en boa maneira un gran descoñecemento entre os investigadores e o propio profesorado. Moi importante igualmente a indicación das fontes de documentación e a bibliografía ordenada

en distintos apartados. 13 textos seleccionados, a partir da tradución directa do francés, ofrecen grandes posibilidades, mediante a metodoloxía dos comentarios de texto.

A lectura deste interesantísimo traballo permítenos o acercamento aos mestres exiliados, como foi o caso de Herminio Almendros a Cuba -despois do seu fugaz paso pola Escola Normal de Santiago de Compostela, en 1927- ou da ampla colonia mexicana. Sabemos que, en Galiza, as influencias do catalán A. Tapia encontraron eco nos mestres freinetianos pontevedreses da zona da Cañiza, liderados polo mestre D. José Benito González Álvarez e o inspector José Muntada Bach, nos anos da Segunda República. Do "FARO INFANTIL", o xornal freinetiano -practicamente desaparecido- publicado en colaboración cos mesmos nenos, baixo a atenta mirada do mestre da Cañiza, quedan referencias no *Boletín de Educación*, da inspección pontevedresa. *Escuela Vivida*, o Semanario da "Casa del Maestro", recollía tamén unha nota o 9 de agosto de 1935, na que se anunciaba que José Benito González tomara posesión do cargo de director da Graduada de Cidade Real. Salvouse, así, das accións represivas (inda que o calvario pasouno en Castela) contra o maxisterio galego con motivo da funesta depuración, da que levamos dado conta en varios libros e artigos, actas de congresos, etc. Por certo que a Asociación pola Recuperación da Memoria Histórica do 1936 en Ponteareas acaba de honrarme coa distinción da Rosa Bermella da Memoria, nun entrañábel acto celebrado na antiga escola da parroquia de Angoares, lugar onde desenvolvía o seu labor naquel tempo a mestra Nieves Adrio Sobrido, separada do servizo e dada de baixa no escalafón en setembro de 1936, filla do tamén mestre pontevedrés D. Ger-

mán Adrio Mañá, fusilado na mañanciña do 12 de novembro dese mesmo ano, xunto a outros lembrados pontevedreses, no quilómetro un da estrada a Campañó, e aos que se lle adica a rúa 12 de novembro máis alá da Estación da RENFE, en Pontevedra.

Sobre a chegada das técnicas Freinet a España, ademais dos estudos dende Cataluña e a recuperación de distintos traballos dende o Museo Pedagóxico de Aragón, baixo a atenta mirada do seu director, Víctor Juan Borroy, debemos salientar tamén en Castela e Extremadura as publicacións de Antonio García Madrid, entre elas, "*Un ejército de maestros*". *Experiencias de las técnicas de Freinet en Castilla y Extremadura (1932-1936) e Freinet en Las Hurdes durante la Segunda República. Los Maestros José Vargas Gómez y Maximino Cano Gascón*, co que me obsequiou nos últimos tempos.

Ademais da disposición estrutural, hai que destacar neste texto de Antón Costa Rico que presentamos a cualidade narrativa do autor, aínda que utilizara para esta ocasión o castelán como lingua vehicular. A cor, tan frecuente nos traballos de Freinet, figura na última páxina, a que lle dá título ao libro, *D'abord les enfants*.

Polo que supón de contacto directo coas fontes orixinais francesas, moitas delas descoñecidas para nós, de posibilidades de profundización na investigación, tanto dende a perspectiva máis ampla como da realidade educativa galega máis próxima, de recurso metodolóxico nas aulas e de historia viva do maxisterio, consideramos relevante este volume, no conxunto de traballos co novidoso selo da USC EDITORA.

Anxo Serafín Porto Ucha

USC. Dpto. de Didáctica e Organización Escolar